

ББК 67.9 (4Укр)
В15

Редакційна колегія:

В.А.Васильєва - директор Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права;

Ю.І.Микитин - заступник директора Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права;

І.В.Козич - кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

С.М.Квасниця - завідувач інформаційно-видавничим відділом Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

В15 Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина [текст] : *Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів (16 травня 2014 року)*. - Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2014. - 173 с.

У збірник включені тези доповідей учасників щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина», яка відбулася 16 травня 2014 року на базі Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Теоретичні положення і рекомендації учасників конференції щодо удосконалення законодавства України стануть ще одним кроком на шляху розвитку правової думки і законодавчого процесу.

ББК 67.9 (4 Укр)

© Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2014

ФІЛОСОФСЬКІ, ІСТОРИЧНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСОБИ

Бризіцький М.І.

*аспірант кафедри теорії та філософії права
Львівського національного університету
імені Івана Франка, помічник судді Львівського
апеляційного адміністративного суду*

СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ЛОБІЮВАННЯ

Лобіювання – це діяльність щодо реалізації особами власних чи представлених інтересів у офіційній юридичній діяльності шляхом здійснення впливу на суб'єктів публічної влади. Наведена дефініція показує зв'язок соціальних та правових елементів в лобіюванні. Обґрунтовуючи соціальне походження права, професори Л.М.Герасіна та М.І.Панов [1] звертають увагу на два аспекти впливу суспільних відносин на правові норми. По-перше, правові норми виникають на основі існуючих суспільних відносин, перш за все соціальних відносин: «вони відбивають їх в особливому вигляді, перевтіленню згідно з волею законодавця з урахуванням тенденцій суспільного розвитку, потреб та завдань суспільства та держави». Другим аспектом є сам механізм цього впливу, тобто ті відносини, які виникають в процесі створення нових правових норм, включаючи не тільки відносини у відповідних правотворчих органах, але й різноманітні неформальні відносини, включаючи громадську думку тощо: «Говорячи про соціальну зумовленість права, необхідно перш за все розглянути соціальні фактори правотворчої діяльності, оскільки вони являють собою змістовний момент усіх суспільних відносин, та врешті решт відбивають структуру, цілі й функції різних органів-учасників правотворчого процесу і впливають на зміст правового нормативного акту». Одним із таких соціальних факторів (який часто об'єднує інші фактори, наприклад ЗМІ) є лобіювання.

Таким чином, лобіювання часто є тою сполучною ланкою між суспільством та державою, між соціальною потребою та правовими засобами її вирішення, природнім механізмом виявлення, узгодження та втілення інтересів учасників суспільних відносин у офіційній політиці

риства», закріплює ряд обов'язків засновників (учасників) юридичних осіб корпоративного типу (корпорацій). Також, інші обов'язки засновників (учасників) можуть закріплюватись в установчих документах.

Враховуючи те, що корпоративні правовідносини є цивільними [1, с. 18], слід зазначити, що їх існування передбачає сувору кореляцію суб'єктивних прав і обов'язків учасників відповідного правового зв'язку. Тобто обов'язки зобов'язаного суб'єкта мають забезпечувати належне здійснення прав уповноваженої особи [5, с. 155]. Отже, обов'язкам засновників (учасників) корпорацій протистоять певні суб'єктивні права, які належать безпосередньо корпорації.

З цього приводу влучно висловився В. В. Луць, який аналізуючи цивільну правосуб'єктність юридичних осіб, які мають корпоративний устрій, називає так звану корпоративну правосуб'єктність – здатність бути носієм прав та обов'язків по відношенню до своїх засновників (учасників), які повинні підлягати надійній правовій охороні [6, с. 6].

Отже, корпорація може володіти та володіє самостійними суб'єктивними правами по відношенню до своїх засновників (учасників) в межах саме корпоративних, а не будь-яких інших, правовідносин. Найбільш доцільним видається називати такі суб'єктивні права корпорацій саме корпоративними правами, що, однак, не співвідноситься з загальноприйнятим теоретичним та законодавчим розумінням поняття «корпоративні права» в суб'єктивному розумінні. У зв'язку з цим, необхідно слід продовжувати теоретичні пошуки в цьому напрямку з метою формування єдиного теоретичного визначення поняття «корпоративні права» в суб'єктивному розумінні з подальшим його закріпленням в чинному законодавстві України.

Водночас, слід враховувати той факт, що в ГК України, корпоративні права розглядаються в суб'єктивному розумінні тільки в ч. 1. в ст. 167 ГК України. Уже в ч. 2 ст. 167 ГК України корпоративні права розглядаються як об'єкт правовідносин (зокрема правовідносин власності), а тому внесення змін в ч. 2 ст. 167 ГК України не вбачається доцільним, натомість пропонується виключити ч. 2 ст. 167 ГК України із одночасним доповненням Розділу 3 ЦК України окремою главою, яка стосується корпоративних прав саме в об'єктивному розумінні.

1. *Корпоративне право України: підручник / В. В. Луць, В. А. Васильєва, О. Р. Кібенко, І. В. Спасибо-Фатєєва [та ін.]; за заг. ред. В. В. Луця. – К. Юрінком Інтер, 2010. – 384 с. – Бібліогр.: с. 372-374.*

2. *Кравченко С. С. Сутність корпоративних прав / С. С. Кравченко // [Електронний ресурс]: режим доступу <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1282100>*
3. *Васильєва В. А. Корпоративні правовідносини як вид суспільних відносин / В. А. Васильєва // Методологія приватного права: Зб. наук. праць (за матеріалами наук.-теорет. конф., м. Київ 30 травня 2003р.) / Редкол.: О. Д. Крупчан (голова) та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – С. 282 // [Електронний ресурс]: режим доступу <<http://lib.pu.if.ua/jur7.php>>*
4. *Жорнокуй Ю. М. Цивилистическая основа реализации субъективного корпоративного права: монография / Ю. М. Жорнокуй. – Х.: Золотая миля, 2012. – 186 с.*
5. *Цивільне право України. Загальна частина: підручник. / за ред.. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2010.*
6. *Всеукраїнська науково-практична конференція / Збірник наукових праць: Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин // Ред. кол.: О. Д. Крупчан, В. В. Луць, В. А. Васильєва, І. Б. Саракун. – К. НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012 р. – 166 с.*

Зеліско А.В.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Однією із основних проблем регулювання підприємницьких юридичних осіб в Україні є наявність двох кодифікованих актів: Цивільного (далі – ЦК України) та Господарського (далі – ГК України) кодексів. Ст. 83 ЦК України встановлює, що юридичні особи приватного права можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом. Безперечно, що серед підприємницьких юридичних осіб приватного права, передбачених ЦК України, слід вказати лише на підприємницькі товариства, вичерпний перелік яких міститься у ст. 84. Однак не слід ігнорувати і те, що в ЦК України передбачено створення юридичних осіб в «інших формах, встановлених законом». І тут на перший план виступає ГК України із встановленою ним системою підприємств, серед яких до підприємницьких юридичних осіб приватного права належать приватні підприємства. Правовий статус таких юридич-

них осіб не є належним чином визначений, на що неодноразово наголошувалось у доктрині цивільного та господарського права.

Невизначеність специфіки правового статусу приватних підприємств спричиняє на практиці застосування доволі неоднозначних механізмів його врегулювання. Яскравим підтвердженням цього є прийняте Конституційним Судом України рішення від 19.09.2012 року № 17-рп/2012 у справі за конституційним зверненням ПП «ІКІО» щодо офіційного тлумачення ч. 1 ст. 61 СК України, згідно із якою об'єктом права спільної сумісної власності подружжя може бути будь-яке майно, за винятком виключеного з цивільного обороту, щодо вирішення питання про те, чи є статутний капітал та майно приватного підприємства об'єктом права спільної сумісної власності подружжя [1]. Конституційний Суд України дійшов висновку, що статутний капітал та майно приватного підприємства, сформовані за рахунок спільного майна подружжя, є об'єктом їх спільної сумісної власності. Таке рішення дещо викривлює принцип самостійності та майнової відокремленості юридичної особи. Очевидним є те, що майно приватного підприємства та майно фізичної особи – засновника не є тотожними за змістом, оскільки підприємство та фізична особа – засновник є різними суб'єктами правовідносин. Викладені аргументи однозначно свідчать про те, що актуальність розробки цивільно-правового регулювання приватних підприємств не зменшується.

Серед досліджуваних юридичних осіб в першу чергу слід вказати на передбачені ст. 63 ГК України корпоративні та унітарні приватні підприємства. Корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників у розподілі доходів та ризиків підприємства.

ГК України відносить до такого роду юридичних осіб кооперативи, господарські товариства, а також інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб. Співвідносячи норми ЦК та ГК України, можемо зробити висновок, що за своєю правовою природою поняття «корпоративне підприємство» та «підприємницьке товариство» накладаються одне на одне, маючи, проте, одну істотну відмінність: ГК України, на відміну від ЦК України, визначає невичерпність переліку корпоративних підприємств, підкреслюючи, що до них належать також «інші підприємства, в тому числі засновані на приватній

власності двох або більше осіб». До цих юридичних осіб можемо віднести будь-яку їх організаційно-правову форму, передбачену спеціальними нормативно-правовими актами.

Якщо неврегульованість корпоративних підприємств нормами ГК України на практиці не викликає суттєвих труднощів у зв'язку із належним визначенням статусу підприємницьких товариств, які «вписуються» у це поняття, то ситуація із унітарними приватними підприємствами є дещо складнішою. Унітарне підприємство створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний капітал, не поділений на частки, затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається... (ч. 4 ст. 63). ГК України правовий статус такого підприємства не врегулює, а звернутися до інших правових актів немає можливості, тому що така організаційно-правова форма не належить за своєю правовою природою до жодної із організаційно-правових форм підприємницьких товариств, передбачених ЦК України. В результаті створилася ситуація, за якої унітарне підприємство фактично випало із сфери правового регулювання підприємницьких юридичних осіб приватного права.

З метою вирішення окреслених проблем, провідними вітчизняними науковцями обґрунтовується відмова від форми підприємств та необхідність зміни редакції ст. 83 ЦК України, у якій повинна міститися вказівка лише на дві форми юридичних осіб приватного права – товариства та установи, оскільки це унеможливить розширене тлумачення існування організаційно-правових форм юридичних осіб приватного права [2, с. 24]. При цьому у науці акцентується увага на вирішенні проблеми, умовно висловлюючись, «вписання» унітарного підприємства в систему юридичних осіб, передбачену ЦК України. Зокрема, В. М. Махінчук зауважує, що «якщо приватне підприємство засноване однією особою, то ЦК України і передбачає заснування товариств однією особою (фізичною чи юридичною). Таким чином, приватне підприємство, у діяльності якого беруть участь особистою працею його засновники або ж яке використовує найману працю, засноване однією чи кількома особами, може діяти в організаційно-правовій формі такої юридичної особи як товариство. Такий підхід надасть можливість усунути невизначеності у правовому статусі цілого ряду суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема вимог до формування установчого капіталу, меж майнової відповідальності тощо» [3, с. 114].

Безумовно, унітарне приватне підприємство володіє такими кваліфікаційними ознаками, які споріднюють його із товариствами. Аналіз ч. 4 ст. 63 ГК України дозволяє стверджувати, що створення цієї юридичної особи відбувається шляхом внесення засновником одноособового майнового вкладу до статутного капіталу юридичної особи, в результаті чого у нього виникає комплекс майнових та організаційних прав щодо підприємства. Фактично, для унітарних приватних підприємств властивим є особливий правовий зв'язок майнового характеру між ними та їх засновниками, який іманентно притаманний для корпоративних юридичних осіб. Незважаючи на унітарність, для такого роду підприємств характерні відносини участі, які, в деякій мірі наближають їх до товариств. Водночас, потрібно зауважити, що унітарне приватне підприємство характеризується істотними відмінностями від конструкції товариства однієї особи, передбаченої ЦК України. Як підкреслює Ю. Ю. Акіменко, унітарному підприємству не притаманні складеність статутного капіталу, можливість зміни кількісного складу учасників товариства без проведення реорганізації, та принцип незалежності господарського товариства від кількості його учасників [4, с. 10].

Якщо б проблеми системності правового регулювання підприємницьких юридичних осіб знаходилися суто у площині потреби трансформувати унітарне підприємство у конструкцію запропонованих ЦК України підприємницьких товариств, то пропозиція надання йому статусу однієї особи була б справді панацеєю для вирішення поставлених завдань. Проте нами уже наголошувалося на тому, що визначаючи перелік корпоративних підприємств, ГК України встановлює їх невичерпність, вказуючи на можливість існування «інших підприємств, в тому числі заснованих на приватній власності двох або більше осіб». Це можуть бути будь-які організаційно-правові форми, передбачені спеціальними законами. Такі юридичні особи, функціонують, як правило, у певних сферах діяльності. До них належать, наприклад, наукові парки, фермерські господарства та інші приватні юридичні особи, спрямовані на отримання прибутку. Для того, щоб вписати їх у систему юридичних осіб, встановлену ЦК України, потрібно віднести їх до підприємницьких товариств. Враховуючи те, що перелік підприємницьких товариств є вичерпним (це суто господарські товариства чи виробничі кооперативи), то потрібно відмовлятися і від усіх цих організаційно-правових форм, трансформувавши їх у господарські товариства чи то у виробничі кооперативи, або звернути свою увагу на питання модифікації існуючої у ЦК України системи юридичних осіб приватного права, спрямованих

на отримання прибутку шляхом зміни підходів щодо типології таких юридичних осіб та класифікаційних їх рівнів.

1. Рішення Конституційного Суду України у справі №1-14/2012 за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини першої статті 7, пункту 2 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 13 березня 2012 р. № 6-рп/2012.
2. Борисова В. І. Цивільно-правові аспекти діяльності релігійних організацій / В. І. Борисова // Актуальні проблеми науки і практики цивільного, житлового та сімейного права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 91-річчю з дня народження В. П. Маслова, Харків, 15 лютого 2013 р. – Х. : Право, 2013. – С. 20 – 25. – С. 24.
3. Махінчук В. М. Приватноправове регулювання підприємницьких відносин в Україні / В. М. Махінчук. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 320 с.
4. Акіменко Ю. Ю. Особливості цивільно-правового статусу господарського товариства однієї особи (на прикладі законодавства України та ФРН): автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. : 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Ю. Ю. Акіменко. – Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2011. – 20 с.

Зозуляк О.І.

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент

ОЗНАКИ НЕПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ У ЦИВІЛІСТИЧНІЙ ДОКТРИНІ

Характеризуючи ту чи іншу категорію цивільного права, постає питання щодо окреслення її сутності та кваліфікуючих ознак. Непідприємницькі юридичні особи, безперечно, не є винятком у цьому аспекті, адже відсутність чіткого розуміння зазначеного терміну не сприяє єдності поглядів щодо їх суті як учасників цивільно-правових відносин. Останніми роками захищено ряд дисертацій, в яких розкриваються особливості тієї чи іншої структури зі статусом непідприємницької юридичної особи – політичної партії, благодійної організації, релігійної організації, саморегульованих організацій та багатьох інших, у яких автори намагаються вивести кваліфікуючі ознаки кожного із досліджуваних суб'єктів, глибше розкрити їх сутність, проте у більшості випадків це

<i>Войцеховська Х.В.</i> Збори банків-учасників у структурі джерел формування майна фонду гарантування вкладів фізичних осіб: види та порядок сплати.....	38
<i>Главач І.І.</i> До питання про розмежування понять «суб'єкт» та «учасник» спадкових правовідносин.....	41
<i>Гришко У.П.</i> До питання співвідношення понять «споживач» та «пасажир».....	46
<i>Гунда А.О.</i> Порівняльна характеристика договору щодо надання ритуальних послуг із договором на користь третьої особи та багатостороннім договором (цивільно-правовий аспект).....	49
<i>Данилюк М.Б.</i> Особливості становлення правового регулювання корпоративних інвестиційних фондів в Україні.....	52
<i>Дузінкевич Т.І.</i> Проблеми залучення заінтересованих осіб у справах окремого провадження.....	56
<i>Жарський Т.В.</i> Щодо проблеми корпоративних прав корпорацій.....	59
<i>Зеліско А.В.</i> Цивільно-правові аспекти регулювання приватних підприємств.....	61
<i>Зозуляк О.І.</i> Ознаки непідприємницької юридичної особи у цивілістичній доктрині.....	65
<i>Козик В.Є.</i> Особливості правового регулювання похідних фінансових інструментів за законодавством Республіки Казахстан.....	69
<i>Кузьмич О.Я.</i> Щодо питання про ухилення від прийняття виконання третіми особами за договорами підяду.....	73
<i>Марценко Н.С.</i> Деякі особливості меж і обмежень права власності громадян на житло.....	75
<i>Мироненко І.В.</i> Ознаки нерухомого майна як об'єкта цивільного обороту.....	77
<i>Пташник І.Р.</i> Цивільно-правове регулювання трансплантації клонуваних органів.....	80

<i>Соколовська Ю.В.</i> До питання про поняття цивільно-правової відповідальності учасників підприємницьких товариств.....	83
<i>Соколовський М.В.</i> Щодо становлення поняття «корпоративне право».....	86
<i>Устінський А.В.</i> Співвідношення готельних послуг та послуг соціальних готелів.....	89
<i>Федорончук А.В.</i> Страхування речі, переданої у прокат.....	91
<i>Юркевич Ю.М.</i> Корпорація як договірна форма об'єднань юридичних осіб.....	94
ПРАВА ЛЮДИНИ ТА БЕЗПЕЧНЕ ЕКОЛОГІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ; РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ, АГРАРНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	
<i>Багай Н.О.</i> Законодавче регулювання державної підтримки сільського господарства України.....	97
<i>Данилюк Л.Р.</i> Поняття «мисливські природні ресурси» та його співвідношення з іншими суміжними поняттями.....	99
<i>Жидан О.С.</i> Особливості правового режиму боліт в Україні.....	103
<i>Катушинська Л.С.</i> Сертифікація якості зерна як запорука інтеграції України до світового господарства.....	106
<i>Костур О.Д.</i> Законодавче визначення сільськогосподарського кооперативу в Україні та державах СНД.....	109
<i>Романко С.М.</i> Державна екологічна політика та екологічна інформація: поняття та питання реалізації.....	112
<i>Святолуцька О.С.</i> Деякі новели виникнення земельних прав щодо здійснення індивідуального житлового будівництва.....	115